

omdat ik het zeg!

JE KIND CHRISTELIJK OPVOEDEN IN DE WERELD VAN NU.
HOE DOE JE DAT?

Gebaseerd op
EO-podcast

CORINA NAGEL & DAAN MOLENAAR

1

Je autoriteit als ouder

‘Omdat ik het zeg!’

Kunnen we dat eigenlijk nog zeggen in onze opvoeding of is het achterhaald? Onze kinderen groeien op in een samenleving die niet meer hiërarchisch is. Dat heeft ook consequenties voor de manier waarop wij opvoeden. Onze grootouders waren niet anders gewend. Als zij als kind een regel ter discussie stelden, werd hun in heel duidelijke woorden verteld dat ze gewoon te luisteren hadden. Dat is vandaag wel anders.

Als jullie kinderen op die van ons lijken, stellen ze zo’n beetje alles ter discussie. Zodra wij een grens trekken, bevragen zij hem haast automatisch: Waarom mag ik nu geen filmpje kijken? Waarom mag ik niet nog een snoepje? Waarom moet ik nu al naar bed? En voor we het weten zijn we hele dagen aan het onderhandelen met onze kinderen en voeren we iedere dag dezelfde discussie. Wat ons betreft is dat voor onze kinderen en voor onszelf niet goed en mogen we als ouders best wat steviger zijn. We hebben autoriteit, en die mogen we ook gebruiken! Wij pleiten daarom voor een ‘ferme opvoeding’.

In de pedagogiek wordt deze opvoeding ook wel de ‘autoritatieve of democratische opvoedstijl’ genoemd. Dat is een opvoeding met aan de ene kant heldere kaders en duidelijke regels. Binnen die kaders kunnen kinderen zich veilig en gezond ontwikkelen. Aan de andere kant sluiten we in deze opvoedstijl aan bij de behoeften van onze kinderen. We zijn warm en ondersteunend als zij de wereld ontdekken.

We pleiten voor deze opvoedstijl, omdat allerlei onderzoeken laten zien dat kinderen zich het beste ontwikkelen door deze manier van opvoeden. Kinderen ontwikkelen hierdoor meer veerkracht, kunnen beter omgaan met hun emoties en presteren meestal ook beter op school.¹ Maar dat is niet het

enige. We leren het ook uit de Bijbel. Ook daar zien we deze twee lijnen. Ouders (en andere volwassenen) hebben in de Bijbel gezag, maar daarnaast laat de Bijbel zien dat zowel ouders als kinderen naar het beeld van God geschapen en beiden volgeling van Jezus zijn.

In dit thema werken we uit wat onze autoriteit als ouders betekent. In hoofdstuk 1 leggen we de basis voor het hele boek en laten we zien wat een autoritatieve opvoedstijl is. Vervolgens nemen we je in twee hoofdstukken mee in hoe zo'n autoritatieve opvoedstijl er in de praktijk uitziet. In hoofdstuk 2 gaat het over hoe we deze opvoedstijl kunnen gebruiken om een slaapstrijd te voorkomen. In het derde hoofdstuk zien we dat er veel meer manieren zijn om kinderen te helpen om binnen de kaders te blijven dan door te belonen of te straffen.

1

Wie is hier de baas!?

Omdat ik het zeg?

Corina: Ik hoor het mezelf gefrustreerd en net iets te luid zeggen: 'Omdat ik het zeg!' Toch wel wat onder de indruk kijken onze kinderen mij aan. Zo'n verzuchting, die zo diep uit mijn tenen komt, maken ze niet iedere dag mee.

Ik zei het dan ook niet zomaar. Toen ik zei dat de tv uit moest, barstte er meteen een heftig protest los. Toen ze als tussendoortje fruit kregen, ontstond er een hele discussie over koekjes en snoepjes. Toen ze wilden buitenspelen in de wijk en ik zei dat ze in de straat moesten blijven, omdat we bijna gingen eten, was het antwoord: 'Nou, ik ga lekker toch in de wijk spelen.' Toen ik zei dat ze even moesten plassen voor het eten, kreeg ik te horen dat ze daar geen zin in hadden. En toen ik zei dat ze moesten helpen de tafel af te ruimen, waren ze al verdwenen voordat ik mijn zin had afgemaakt. Al die tijd bleef ik – dat vind ik tenminste zelf – bewonderenswaardig rustig. Maar toen er vervolgens óók nog discussie ontstond over het naar bed gaan, was ik er echt helemaal klaar mee.

Bedremmeld lopen de kinderen met me mee naar boven. Ondertussen voel ik me rot. Nu de discussie met de kinderen gestopt is, start die in mijn eigen hoofd. Was het nu nodig om op zo'n toon tegen de kinderen te praten? En mag je dat eigenlijk wel tegen je kind zeggen: 'Omdat ik het zeg!'? Is dat niet te autoritair? Maar in mijn hoofd komt ook een andere stem naar boven, die zegt dat ik niet zo ingewikkeld moet doen. Dat ik het eindeloze gediscussieer en gezeur van vandaag juist eerder had moeten stoppen met een ferm 'Omdat ik het zeg!' Dan was het tenminste duidelijk voor ze geweest dat het nu een keer klaar was. Voordat ik nog verder in discussie ga met mezelf, onderbreek ik mijn gedachtegang. De kinderen moeten naar bed. En ik hoor het mezelf net iets enthousiaster zeggen dan ik me voel: 'Ik ben heel benieuwd wie zich als eerste helemaal uitgeteeld heeft!'

Daan: Elke avond breng ik onze kinderen naar bed. Als je erbij zou staan, dan kan het zijn dat ik best autoritair overkom. Hup, go! Tandenpoetsen!

Nu uitkleden. Go! En als iedereen dan platligt, komt bij mij de ontspanning om een boek voor te lezen. Ondertussen lijken ze mijn omdat-ik-het-zeg-aanpak ook met een korreltje zout te nemen. Het is duidelijk dat ik geen moeite heb met de 'ik-ben-de-baas-kaart'. Door de reactie van mijn kinderen vraag ik me wel af hoe effectief deze kaart is.

Misschien herken je de situaties die we hierboven beschreven wel. Corina vindt het lastig om te zeggen: 'Omdat ik het zeg!', terwijl Daan het er zonder moeite uit laat rollen. Maar onder onze verschillende reacties hebben we dezelfde vraag: Is het een zwaktebod? Of is het juist precies wat er soms nodig is? Zijn wij als ouders tegenwoordig nog wel 'de baas'? Hebben we nog autoriteit, en hoe ziet dat er dan uit?

In dit hoofdstuk gaan we op zoek naar antwoorden op deze vragen. Hiervoor:

- bekijken we hoe onze kijk op opvoeden veranderd is;
- maken we kennis met verschillende opvoedstijlen;
- gaan we na hoe de Bijbel spreekt over gezag en gelijkwaardigheid;
- ronden we af met vijf tips voor een 'autoritatieve' opvoeding.

Hierbij zijn twee kernwoorden steeds heel belangrijk: verbinding en autoriteit. Deze woorden spelen zowel in de Bijbel als in de pedagogiek een belangrijke rol en zijn onmisbaar in de opvoeding.

Dit hoofdstuk hoort bij aflevering 1 van seizoen 1 van de podcast 'Omdat ik het zeg!'

Vaders wil was wet

Wat gebeurde er vroeger bij ons thuis als wij de discussie aangingen met onze ouders? De kans is groot dat wij regelmatig een 'Omdat ik het zeg!' of 'Daarom' terugkregen. En waarschijnlijk hadden onze ouders diezelfde woorden nog veel vaker van hún ouders gehoord. In de afgelopen eeuw is onze kijk op opvoeden namelijk sterk veranderd.²

De opvoeding van onze opa's en oma's

Onze grootouders groeiden op in een autoritaire opvoedcultuur. Vader was het hoofd van het gezin en alle kinderen hadden naar hem te luisteren. Deed

je dat niet? Dan moest je maar voelen. Kinderen leerden vooral door beloond en bestraft te worden (→ zie hoofdstuk 3). Dat paste bij de samenleving van die tijd. In de kerk, op school en in je werkomgeving was alles top-down georganiseerd. Om hun kinderen voor te bereiden op deze hiërarchische samenleving, werden ouders aangemoedigd om streng en normatief te zijn. Zo droegen zij kernwaarden als gezag, zelfbeheersing, orde, respect en gehoorzaamheid over. Waarden die nodig waren om sociaal verval te voorkomen.³

Je mond houden

Corina: Mijn oma vertelde graag over haar kindertijd. Dan zei ze: 'Bij ons thuis werd er over van alles gepraat, ook over het geloof. Maar denk niet dat ik daaraan mee mocht doen! Ik mocht alleen maar luisteren. Mijn vader duldde het niet als ik me met het gesprek bemoeide. Volgens hem hoorde dat niet bij kinderen. "Je mag wel denken wat je wilt, maar niet zeggen wat je wilt", zei hij dan.'

Oma begon vaak te schaterlachen als ze herinneringen aan het opdiepen was: 'Maar ik mocht ook niet laten zén wat ik ervan vond! Soms was ik boos als ik een taak moest doen of als ik een regel niet eerlijk vond. Dan stond mijn gezicht op onweer. Mijn moeder kon daar niet tegen: "Als je niet anders kunt kijken, dan ga je maar ergens anders zitten. Tegen zo'n gezicht wil ik niet aankijken."

Er waren heel duidelijke regels. Respectloos gedrag werd absoluut niet geaccepteerd. Ik probeerde later mijn eigen kinderen net zo op te voeden. Maar dat ging niet, omdat gezag in de jaren zestig veel minder vanzelfsprekend was dan in de jaren dertig. De tijd was gewoon anders. Punt uit!'

De opvoeding van onze ouders

Vanaf de jaren vijftig begon dat te schuiven. Zelfontplooiing en persoonlijke ontwikkeling werden steeds belangrijker. Dat ging in veel gevallen niet vanzelf. Jongeren ontworstelden zich aan de autoritaire opvoeding van hun ouders. Hierbij voeren ze mee op de golf van ontzuiling, feminisering en het toegenomen belang van het halen van een goed diploma. Door al deze culturele veranderingen gingen ouders meer overleggen met hun kind. Gezinnen veranderden langzaam van een plek met duidelijke grenzen en kaders naar een onderhandelingshuishouden. Er ontstond meer overleg en gelijkwaardigheid tussen ouders onderling en tussen de ouders en hun kinderen. Vaders wil was lang niet altijd meer wet.⁴

Onze eigen opvoeding

Ben je, net als wij, een millennial (geboren tussen 1981 en 1996), dan is de kans groot dat je in een onderhandelingshuishouden bent opgegroeid. We kregen meer inspraak en keuzevrijheid dan onze ouders ooit hadden. Ook was er waarschijnlijk veel meer ruimte voor persoonlijke ontplooiing. Onze ouders hielpen om een opleiding te kiezen die bij ons paste. En we werden gestimuleerd om naar muzieklus te gaan of een sport te doen. Onze ouders deden – hopelijk – hun best om aan te sluiten bij onze behoeften.⁵

Tegelijkertijd waren er ook allerlei regels. Binnen christelijke gezinnen speelde hierbij het christelijk geloof nogal eens een rol: over de films die we wel en niet mochten kijken, de plekken waar we wel en niet mochten uitgaan, over de invulling van de zondag, de bladen die we wel of niet mochten lezen en geen seks voor het huwelijk. Misschien was het bij jouw ouders anders, maar onze ouders konden deze regels lang niet altijd goed uitleggen. Als je – net als wij – opgegroeid bent in een (orthodox) christelijk gezin, is de kans vrij groot dat je, wat betreft de geloofsopvoeding, veel meer een autoritaire opvoeding kreeg. Er was weinig ruimte om te onderhandelen en te discussiëren over het geloof en de regels die daarbij hoorden.

Dit is ook een van de opvallende uitkomsten uit het onderzoek van Moesker. Zij onderzocht waarom millennials de kerk verlieten. Al deze kerkverlaters vertelden dat er in hun geloofsopvoeding geen ruimte was voor onderhandeling, terwijl die ruimte er bij allerlei andere onderwerpen wel was. Veel van onze ouders communiceerden dus twee boodschappen: ‘We houden rekening met wat jij belangrijk vindt, maar niet als het over geloof gaat.’⁶

**Veel van onze ouders communiceerden
dus twee boodschappen: ‘We houden
rekening met wat jij belangrijk vindt,
maar niet als het over geloof gaat.’**

En nu zijn wij aan zet

En nu wij. Hoe voeden wij onze kinderen op? We zien dat autoriteit en hiërarchie voor veel ouders beladen woorden zijn geworden. Sommige ouders vinden het belangrijk om zichzelf als vrienden van hun kinderen te zien. Overigens lijken vooral moeders dit te willen. Veel ouders reageren meegaand op de wensen van hun kinderen, vooral zorgend dat alles zo

soepel mogelijk verloopt. Recht voor z'n raap 'nee' zeggen is voor veel ouders niet zo gemakkelijk. En als we het wel doen, verantwoorden we ons uitgebreid richting onze kinderen.⁷

Bij christelijke ouders zien we dat ook terugkomen rond de geloofsopvoeding, vooral als ze hun eigen geloofsopvoeding vroeger te streng en te beklemmend vonden. We kunnen onze kinderen toch niet dwingen om te bidden voor het eten als ze dat niet willen? En wie zijn wij om te bepalen dat onze kinderen op zondagmorgen mee moeten naar de kerk?

Door de cultuur waarin wij opvoeden en door de opvoeding die we zelf gekregen hebben, vinden we het lastig om onze autoriteit te gebruiken. Het voelt al snel als machtsmisbruik, waarbij we tekortdoen aan de eigenheid en de emotionele behoeften van onze kinderen. Hoe doen we recht aan de behoeften van onze kinderen, terwijl we tegelijkertijd frank en vrij onze autoriteit als ouders inzetten?

Leren van je (groot)ouders

Leven jouw ouders en grootouders nog? Vraag hun eens hoe het er bij hen thuis aan toeging. Wie was er thuis de baas? Welke stem hadden zij als kinderen? Hoe kijken zij, vanuit hun eigen ervaringen, naar de manier waarop ouders tegenwoordig opvoeden? Welke opvoedadviezen willen ze jou meegeven?

Vier verschillende opvoedstijlen

De Amerikaanse ontwikkelingspsycholoog Baumrind stelde zich in de jaren zestig een belangrijke vraag: *Wat doet de manier waarop ouders opvoeden met de ontwikkeling van hun kinderen?*⁸

In een tijd waarin opvoeden veranderde van streng en autoritair naar meer gelijkwaardig en democratisch, onderzocht zij hoe ouders hun gezag gebruiken en grenzen stellen. Ze keek daarbij naar de sociaal-emotionele en de morele ontwikkeling van jonge kinderen.

Baumrind ontdekte dat twee dingen daarbij steeds een doorslaggevende rol spelen: **controle** en **responsiviteit**. Met controle bedoelde zij de mate waarin ouders regels stellen en beslissingen nemen voor hun kind. Hoe duidelijk zijn de kaders? Hoe autoritair zijn ouders? Met responsiviteit* bedoelde zij hoe gevoelig ouders zijn voor hun kind. In hoeverre sluiten zij aan

* In responsiviteit hoor je het Engelse woord 'response' terug. In hoeverre beantwoorden we de behoeften van onze kinderen?

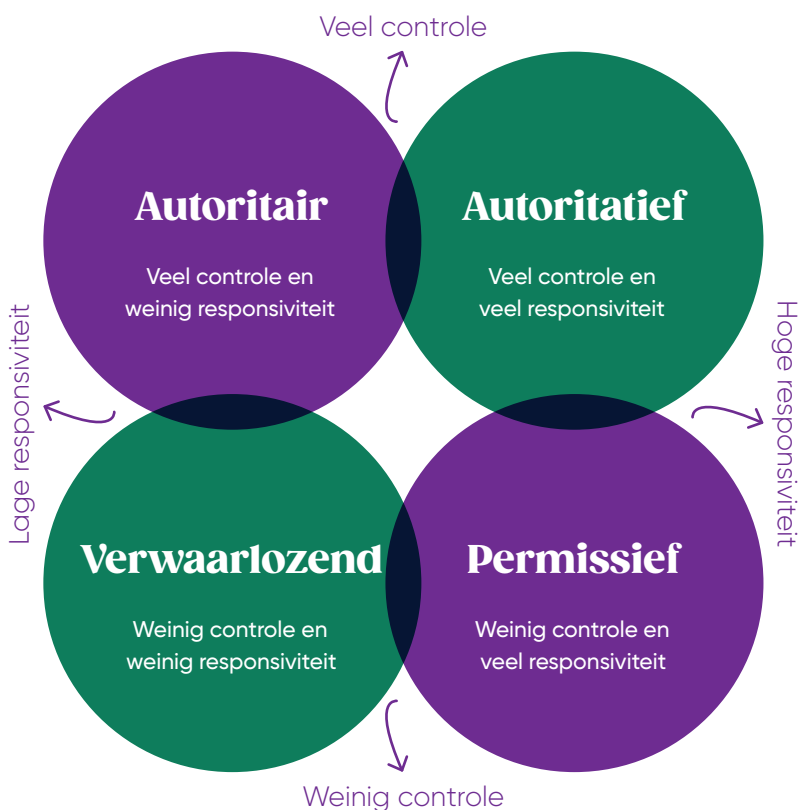
bij wat hun kind nodig heeft, bieden zij emotionele steun en geven zij ruimte aan de eigenheid en de autonomie van hun kind?

Door deze twee dimensies te combineren, onderscheidde Baumrind drie opvoedstijlen:

- de autoritaire opvoedstijl;
- de autoritatieve (ook wel democratische) opvoedstijl;
- de permissieve opvoedstijl.⁹

Later voegden Maccoby en Martin hier de verwaarlozende opvoedstijl aan toe, waardoor we nu spreken van vier opvoedstijlen.¹⁰

Controle en responsiviteit vormen samen twee assen. In de figuur hieronder zie je hoe deze twee lijnen elkaar kruisen en zo vier verschillende opvoedstijlen zichtbaar maken.

Figuur 1. Vier verschillende opvoedstijlen

We werken de vier opvoedstijlen hieronder uit. We hebben de **autoritaire** opvoedstijl al even genoemd. Bij deze stijl zijn ouders streng en stellen zij veel regels. Kinderen moeten gehoorzamen. Er is weinig ruimte voor hun gevoelens of eigen inbreng. Bij de **autoritatieve** opvoedstijl stellen ouders ook duidelijke regels en kaders. Maar daarnaast hebben zij veel oog voor de behoeften van hun kind. Er is ruimte voor uitleg en overleg.

Zowel in de autoritaire als in de autoritatieve stijl is het dus belangrijk dat kinderen zich aan de regels houden. Het verschil zit in het oog voor de behoefte van het kind. Een autoritaire ouder wil de baas blijven. Regels zijn regels. Soms wordt er ingespeeld op schuld en schaamte om het kind te laten gehoorzamen. Een autoritatieve ouder wil dat het kind de regel begrijpt. Daarom legt hij hem uit, gaat erover in gesprek en helpt het kind zich aan de regel te houden. Het gaat dus niet om macht, maar om wat goed is voor het kind.

Ouders die **permissief** opvoeden, houden juist veel rekening met de gevoelens en wensen van hun kind, maar geven weinig regels. Kinderen krijgen veel vrijheid om zelf keuzes te maken, bijvoorbeeld rond schermtijd, bedtijden of eten.

Bij de **verwaarlozende** opvoedstijl krijgen kinderen nauwelijks grenzen én weinig aandacht. Ouders zijn weinig betrokken bij het leven van hun kind. Zoals de naam al zegt, is dit een vorm van pedagogische verwaarlozing.¹¹

Het gaat dus niet om macht, maar om wat goed is voor het kind.

Het model van Baumrind is inmiddels in duizenden onderzoeken gebruikt. Steeds weer blijken de positieve effecten van de autoritatieve opvoedstijl ten opzichte van de andere opvoedstijlen. Kinderen gaan hierdoor steviger in hun schoenen staan,¹² kunnen beter met hun emoties omgaan¹³ en leren doorzetten. Deze kinderen halen over het algemeen betere schoolprestaties dan kinderen die met een andere opvoedstijl opgevoed worden.¹⁴ Ze kunnen over het algemeen goed samenwerken, conflicten oplossen en zich in anderen inleven.¹⁵

Bij kinderen die autoritair opgevoed zijn, zien we iets anders. Zij zijn wel heel gehoorzaam, maar ook angstig en onzeker. Ze vinden het vaak moeilijk om eigen keuzes te maken.¹⁶ Ook hebben ze vaker opstandig gedrag dan autoritatief opgevoede kinderen.¹⁷

Door een permissieve opvoeding ontwikkelen kinderen vaak een positief zelfbeeld, maar hebben ze meer moeite met grenzen en het omgaan met hun emoties en is de kans op risicovol gedrag groter.¹⁸

En ja, uiteraard heeft pedagogische verwaarlozing ook veel consequenties. Deze opvoedstijl is het meest negatief. Het geeft het grootste risico op probleemgedrag, schooluitval en emotionele problemen.¹⁹ Kortom, het maakt echt uit hoe we opvoeden.

Jouw opvoedstijl?

Wat is jouw opvoedstijl? Dat is een belangrijke vraag om onszelf te stellen. Tegelijk moeten we oppassen dat we onszelf niet te snel in een vakje zetten. Opvoeden is niet zo zwart-wit als een model met vier vakken. Het is veel complexer en gelaagder.

In de praktijk gebruiken we namelijk niet maar één stijl. We kunnen meestal autoritatief opvoeden, maar soms ook wat strenger of juist wat toegeeflijker zijn. We schakelen, vaak zonder dat we het doorhebben. Ook binnen één opvoedstijl zitten verschillen. De ene ouder stelt duidelijke grenzen en blijft daarbij, terwijl een ander meer overlegt en ruimte geeft. Allebei kunnen ze *autoritatief* opvoeden, maar het ziet er heel anders uit.²⁰

Daarnaast speelt de situatie mee. In een gevaarlijke wijk met druk verkeer hebben we sneller strikte regels dan in een rustig dorp. En ook onze kinderen hebben invloed. Het ene kind vraagt nu eenmaal iets anders van ons dan het andere. Daardoor kunnen we per kind een andere aanpak kiezen.²¹

Buiten mijn eigen comfortzone

Corina: Bij onze eigen kinderen werkte het heel goed om veel te overleggen en, binnen mijn kaders, tot overeenstemming te komen. Dat was ook mijn ideaal van opvoeden. Tot onze pleegzoon in huis kwam. Deze manier van opvoeden werkte bij hem juist *niét*. Als ik veel met hem overlegde, hadden we binnen de kortste keren een escalatie. Hij had veel strakkere kaders nodig om goed te kunnen functioneren. Het schuurde met mijn eigen opvoedingsideaal. Maar toen ik autoritairder deed dan eigenlijk bij me past, gaf dat meer rust. Ik leerde dat responsief zijn niet betekent dat je altijd hetzelfde doet, maar dat je goed kijkt naar wat een kind nodig heeft. Ook als je daarmee buiten je eigen comfortzone terecht komt.

Ook de cultuur waarin wij opvoeden, doet ertoe. Zo komt een autoritaire opvoedstijl bijvoorbeeld vaker voor in niet-westerse culturen. Ook in de christelijke subcultuur is de kans op een meer autoritaire opvoedstijl groter.²²

Ten slotte is er nog een verschil tussen vaders en moeders. In de verhalen aan het begin van het hoofdstuk werd dat al een beetje zichtbaar. Daan zegt makkelijker 'Omdat ik het zeg!' dan Corina. We merkten het ook tijdens de podcastopnames: de mannen sloegen vrij makkelijk met hun vuist op tafel, de vrouwen bléven maar overleggen. Onderzoek laat ook zien dat vaders gemiddeld wat autoritairder zijn dan moeders.²³

Kortom: onze opvoedstijl wordt door veel factoren beïnvloed. Daardoor roept de ene ouder dus veel makkelijker 'Omdat ik het zeg!' dan de andere. Die verschillen mogen er ook zijn. Als we over het algemeen maar ergens in het autoritatieve gebied zitten: duidelijk én responsief. Deze stijl werkt namelijk het beste.

Om antwoorden te vinden op onze vragen hebben we tot nu toe een vooral pedagogisch antwoord gevonden. We gaan nu ontdekken wat de Bijbel zegt over onze vraag.

Wat is jouw opvoedstijl?

Denk, voordat je verder leest, even na. Wat is jouw opvoedstijl? Teken jouw ideale positie in figuur 1. Is jouw ideaal ook de werkelijkheid of zouden jouw kinderen je op een andere plek in de figuur tekenen? In hoeverre wordt je opvoedstijl beïnvloed door je omgeving of door je kind?

Autoriteit en gelijkheid in de Bijbel

Ons gezag als ouders

We weten nu, vanuit de pedagogiek, welke opvoedstijl het beste werkt. Maar wat reikt de Bijbel ons aan, als het gaat om onze autoriteit als ouder? Eerst is het goed om ons te realiseren dat we de inzichten uit de Bijbel niet een-op-een kunnen overnemen. Wij leven in een andere tijd en cultuur. De Bijbel werd geschreven in een patriarchale cultuur. In zo'n samenleving hadden mannen de meeste macht in zowel gezin, religie als samenleving. Vaders wil was dus wet, vrouwen en kinderen hadden weinig in te brengen.²⁴ Tegelijkertijd blijken belangrijke principes uit de Bijbel verrassend goed aan te sluiten bij hedendaagse pedagogische inzichten.

In de Bijbel zien we een belangrijke lijn. Ouders én ouderen zijn mensen met autoriteit en gezag. Zij zijn richtingaanwijzers, belangrijke stemmen in het leven van kinderen. We zien dit bijvoorbeeld terug in de bekende tien

geboden, waar we opgeroepen worden om onze ouders te eren, omdat zij hiërarchisch boven hun kinderen staan. In hoofdstuk 6 werken we dit bijbelse gebod verder uit. In het Nieuwe Testament zien we dezelfde lijn. Denk bijvoorbeeld aan Efeziërs 6:1, waar kinderen opgeroepen worden hun ouders te gehoorzamen.

Verdrietig genoeg is er rond deze bijbelse lijn veel misgegaan. Ook de afgelopen jaren waren er weer rechtszaken tegen ouders die met een beroep op de Bijbel hun macht misbruikten en hun kinderen voor het leven beschadigden. Ja, hiërarchie en gezag zijn belangrijk in de Bijbel. Tegelijk zijn ze altijd begrensd.

Gezag wordt in het Nieuwe Testament steeds gekoppeld aan het gezag van Christus. Zoals Christus het hoofd is en gezag heeft, zo moeten wij als ouders gezagsdragers zijn (Efeziërs 5). Daarmee hebben gezag en hiërarchie in de Bijbel altijd iets paradoxaals. Gezag is dienend, zoals Jezus dienend was. Het richt zich niet op ons eigen ego of gemak (best lekker tenslotte als kinderen gewoon direct doen wat je zegt), maar ons gezag als ouder richt zich op het tot bloei brengen van onze kinderen.²⁵

Daarom is het belangrijk om te bouwen aan ons gezag en ver weg te blijven van macht zonder gezag.

Gezag en macht

Gezag is iets anders dan macht. Als we macht hebben, kunnen we onze wil opleggen aan anderen. Anderen luisteren naar ons omdat ze zich daartoe gedwongen voelen. Ze vrezen bijvoorbeeld de straf en hebben wel oren naar de beloofde beloning. Angst is belangrijk als er macht in het spel is. Als we gezag hebben, luisteren anderen ook naar ons. Dat doen ze niet vanwege de beloning of de straf, maar omdat de ander onze autoriteit erkent. De mensen luisteren omdat ze ons vertrouwen en respecteren.²⁶

Als we autoritair opvoeden, bestaat het risico dat we wel macht, maar geen gezag hebben. Onze kinderen luisteren wel, maar doen dat vooral uit angst voor de mogelijke consequenties. Als we onze macht inzetten, winnen we misschien de strijd op dat moment, maar verliezen we de relatie op de langere termijn met ons kind. Daarom is het, via een duidelijke, maar tegelijkertijd responsieve opvoeding, belangrijk om te bouwen aan ons gezag en ver weg te blijven van macht zonder gezag.

Samen volgeling van Jezus

Ouders zijn dus in zekere zin de baas. Maar zoals zo vaak, spreekt de Bijbel ook over opvoeden met twee woorden. Als ouders zijn we namelijk niet alleen de baas, maar tegelijkertijd zijn we ook fundamenteel gelijk aan onze kinderen. Dat principe ligt al vast op de allereerste bladzijde van de Bijbel. Ieder mens is, zonder uitzondering, geschapen naar het beeld van God (→ zie ook hoofdstuk 6). Als ouders en als kinderen hebben we de opdracht te leren leven uit genade als volgeling van Jezus. Niemand is hierin ooit uitgeleerd! Sterker nog, kinderen kunnen ons zomaar waardevolle lessen leren (→ zie ook hoofdstuk 7).

Het idee van gelijkheid tussen ouders en kinderen zien we dus al op de allereerste bladzijde van de Bijbel.

In het Nieuwe Testament wordt de gedachte dat ouders en kinderen fundamenteel gelijk zijn verder uitgewerkt. Door de zonde zijn er allerlei ongezonde machtsstructuren ontstaan of ligt het gevaar hiervoor op de loer. Niet voor niets waarschuwt Paulus vaders ervoor hun kinderen niet tot toorn te verwekken of moedeloos te maken (Efeziërs 6:4; Kolossenzen 3:21). Jezus pakt ongezonde machtsstructuren radicaal aan, dwars tegen de toen geldende culturele regels in. In Christus is de een niet meer dan de ander, maar zijn we juist aan elkaar gelijk. In Jezus Christus zijn er geen Joden of Grieken, slaven of vrijen, mannen of vrouwen (Galaten 3:28). Jezus geeft de onaanzienlijken uit die tijd een stem en een positie. Dat gold ook voor de kinderen. En dus kunnen we, in de geest van deze bijbeltekst, kinderen en hun ouders hieraan toevoegen: er zijn geen ouders of kinderen – u bent allen één in Jezus Christus. Kinderen zijn hierbij soms zelfs een voorbeeld voor volwassenen (bijvoorbeeld in Matteüs 18:1-5 en 21:15-16).

Prachtig toch? Ja, als ouders hebben we autoriteit. Misschien is gezag een goed woord. We hebben de taak onze kinderen te leren het leven te leven. Maar die autoriteit wordt in de Bijbel radicaal begrensd. Ken je plek als ouder. Je bent niet meer dan je kind, zo roept de Bijbel ons haast vanaf de eerste bladzijde toe. Deze visie op opvoeden komt verrassend dicht bij de autoritaire opvoedstijl. Als ouders hebben we de taak om te begrenzen, in sommige gevallen zelfs door gewoon 'Omdat ik het zeg!' te zeggen. Maar binnen die kaders is er ruimte om samen onderweg te zijn, samen te overleggen en samen te ontdekken. Binnen die kaders is er ruimte voor onze kinderen om te ontdekken wat zij belangrijk vinden en wie zij zijn.

Vijf vuistregels

'Ik ben autoritatief.' Zodra we dat tegen onze kinderen zouden zeggen, roepen zij waarschijnlijk dat het een mooi woord voor galgje is. En ze hebben gelijk, het is een woord om je tong op te breken. Maar nu we vanuit de pedagogiek gezien hebben wat het inhoudt en vanuit de Bijbel ontdekt hebben dat de kenmerken van deze stijl verrassend dicht bij de bijbelse lijn liggen, gaan we er in dit hoofdstuk nog één stapje mee verder. We ronden dit hoofdstuk af met vijf vuistregels, die ons helpen onze autoriteit als ouders zo in te zetten dat het onze kinderen helpt zich te ontwikkelen.

Mijn ideale stijl

Daan: Zodra ik tegen mijn kinderen zou zeggen dat ik ze autoritatief opvoed, kijken ze me waarschijnlijk vreemd aan. Of ze lachen me uit. Maar als ik het zou uitleggen, zouden ze het herkennen. Op het moment dat ik dit schrijf, zijn we plannen aan het maken voor de vakantie. We laten hen allerlei ideeën roepen en zelf geven we een aantal kaders. Dat is mijn ideale stijl. Hun eigen creativiteit inzetten binnen de kaders die wij stellen. Ja, dat is het ideaalplaatje. Helaas werkt het nog niet altijd zo. Toch, zo leer ik, is het daarom ook belangrijk om qua tijd en energie hier voldoende ruimte voor te hebben. Ruimte om kaders te geven, ruimte voor hun input. Het leven gaat een stuk makkelijker en het wordt leuker.

1. Wees niet autoritair, maar wees een autoriteit

Wat hoor jij bij het woord *autoriteit*? Misschien macht. Of dwang. Het woord *autoriteit* kan allerlei weerstand bij ons oproepen. Maar als we het kwijtraken, verliezen we iets waardevols. Autoriteit kan namelijk ook iets heel anders zijn. Mensen zijn een autoriteit als we hen als deskundig ervaren of als we hen willen volgen. Zoals een leraar, die én de stof goed uit kan leggen én oog heeft voor de leerlingen. Of een meubel- en interieurbouwer die ondanks scheve muren en leidingen een perfecte kastenwand maakt. Mensen met autoriteit kloppen zichzelf niet op de borst, maar delen in het belang van de ander royaal van hun kennis en ervaring.

Mijn papa kan alles

Corina: Onze zesjarige zoon zit volop in de 'mijn papa kan alles'-fase. Is er op school iets kapot, dan weet hij het zeker: papa kan het maken. En inderdaad, mijn man loopt geregeld met zijn gereedschapskoffer naar school om een schommel of kruiwagen te repareren.

Hij laat daarmee zien dat hij het kan. Het is dus terecht dat ons zoontje hem een autoriteit vindt. Daarnaast laat hij zien dat wat belangrijk is voor ons zoontje, ook belangrijk is voor hem. Zo groeit autoriteit.

Autoriteit begint dus niet bij 'Wil je de tafel dekken?' of 'Zit eens stil tijdens het bidden'. Het begint niet in de situaties dat we ons kind iets vragen, maar in de situaties dat ons kind ons iets vraagt en wij hier sensitief en responsief op reageren. Als we oog hebben voor de behoeften en eigenheid van onze kinderen. Dan ervaren onze kinderen dat wij te vertrouwen zijn en voor hen zorgen, dat wij wel raad weten met lastige situaties. Van daaruit kunnen we leiding nemen en ook begrenzen.

Aan deze autoriteit en dit gezag kunnen onze kinderen zich overgeven. Als we alleen uitgaan van wat we zelf goedvinden en geen rekening houden met onze eigen kinderen, hebben we geen autoriteit, maar zijn we autoritair. Terecht dat we daar flinke weerstand tegen voelen!

2. Leg je keuzes uit

'Waarom mag ik na schooltijd niet afspreken?' 'Gewoon, omdat ik het zeg!' 'Waarom moet ik nu al naar bed?' 'Daarom!' Het is natuurlijk een heel verleidelijke optie, zeker op dagen dat we al heel wat van zulke 'waaroms' achter de kiezen hebben. Maar als dit het enige is wat onze kinderen horen, leren ze niet begrijpen waarom bepaalde regels er zijn. Daarom is het belangrijk om onze keuzes toe te lichten: 'Vandaag spreken we niet af met vriendjes, omdat het gisteren een erg drukke dag was. Daarom doen we vandaag rustig aan.'

**Als we uitgaan van wat we zelf goedvinden
en geen rekening houden met onze kinderen,
zijn we autoritair.**

Dat we onze keuzes uitleggen, betekent niet dat we alles hoeven te onderhandelen. Dat laatste is misschien wel een grotere uitdaging dan het

uitleggen aan onze kinderen. Vanuit onze autoriteit mogen we ook leiding nemen. Bij leiding nemen hoort dat we grenzen stellen, ook als onze kinderen dan gaan protesteren. Als we onze keuze al op drie verschillende manieren uitgelegd hebben, maar merken dat onze kinderen ons wel begrijpen maar het niet willen horen, dan – en pas dan! – kan een ferm uitgesproken ‘Omdat ik het zeg!’ helpen onze kinderen te begrenzen.

Te veel uitleggen is namelijk ook een risico. Allereerst kan het verwarrend zijn, met name voor jonge kinderen. Zij hebben behoefte aan duidelijkheid en kunnen die overvloed van woorden van ons nog helemaal niet aan. Daarnaast geven we kinderen daardoor het gevoel dat er nog onderhandelingsruimte is. Die is er regelmatig wel (zie de volgende tip), maar als die er niet is, is het goed om duidelijk te zijn.

3. Geef ruimte binnen kaders

Als ouders hebben we de taak om leiding te geven richting onze kinderen. Dat betekent niet dat we alles bepalen. Leidinggeven betekent juist vaak dat we een stapje terug doen. Zo geven we kinderen de ruimte om zelf te ontdekken én om hun eigen fouten te maken. Wij stellen de kaders, waarbinnen onze kinderen zelf keuzes kunnen maken.²⁷

Een voorbeeld: ‘Vandaag heb je een uur schermtijd, hoe en wanneer wil je deze inzetten?’ Het kader is duidelijk: één uur schermtijd. Binnen dat kader kan het kind zelf kiezen wat het doet. Netflix of de Playstation? Alles in één keer opmaken of het verdelen in blokjes? Zo leren kinderen zelf keuzes te maken. Binnen de kaders hebben ze veel regie en autonomie.

Het geven van ruimte kan soms best lastig zijn, soms zelfs irritant. Al die keuzes kosten tenslotte tijd. Toch is deze ruimte voor ieder kind belangrijk. Autonomie is voor ieder kind een basisbehoefte. Juist in de ruimte ontdekken kinderen hun eigen ik en leren ze zelf keuzes te maken.²⁸ We kunnen als ouders niet altijd hun hand vast blijven houden, dus deze vaardigheid is onmisbaar!

Natuurlijk is het ook hierbij belangrijk om goed te kijken wat onze kinderen aankunnen. Het ene kind kan het op zesjarige leeftijd aan om zijn eigen kleren te kiezen. Het andere kind van dezelfde leeftijd raakt overweldigd door de hoeveelheid kleren in de kast en gedijt veel beter als het kan kiezen uit twee setjes kleren. Bij jonge kinderen werkt het daarom over het algemeen het beste hen te laten kiezen uit twee opties. Oudere kinderen kunnen vaak meer opties aan of kunnen goed werken met een open vraag. Bij jonge kinderen zul je dus vaker zeggen: ‘Wil je met buitenspelen je laarzen of je crocs aan?’ Oudere kinderen kunnen meer ruimte aan: ‘Kies even geschikte speelkleren uit, voordat je naar buiten gaat.’

EEN TOEGANKELIJKE EN BETROUWBARE GIDS

‘Waarom mag ik geen snoepje?’

‘Waarom moet ik mee naar de kerk?’

‘Omdat ik het zeg!’

Maar mag je dat eigenlijk nog zeggen?

Veel ouders zoeken naar een manier van opvoeden die recht doet aan de eigenheid van hun kind, zonder dat zij in eindeloze discussies terecht komen. Hoe ben je liefdevol zonder toegeeflijk te worden? Duidelijk zonder streng te zijn? Hoe geef je ruimte én richting?

In dit praktische opvoedboek laten godsdienstpedaagoog Corina Nagel en theoloog Daan Molenaar zien hoe een christelijke opvoedstijl eruitziet in het dagelijks leven. Met inzichten uit de pedagogiek, bijbelse reflecties en herkenbare voorbeelden uit hun eigen leven en die van andere jonge gezinnen, gaan ze in op thema's als gezag, grenzen stellen, respect, loslaten, keuzevrijheid, geloofsgesprekken en de kerkgang. De toegevoegde gespreksvragen maken van dit handboek ook een werkboek.

Omdat ik het zeg! is hét christelijke opvoedboek dat je helpt om met vertrouwen leiding te geven, in verbinding te blijven en je kind te helpen zich het christelijk geloof steeds meer eigen te maken. Een boek dat meegroeit met je gezin en dat je er steeds weer bij pakt.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 9789043544573

NUR 707/854

9 789043 544573